

Dobrý den, pane Svobodo,

děkujeme za zaslání námětu k problematice postupného přechodu na nízkouhlíkové hospodářství. Ohledně nadcházející mezinárodní klimatické konference, která proběhne na přelomu listopadu a prosince v Paříži, mi dovolu,te, abych Vás informovala o postupu a prosazování pozice delegace ČR. Vzhledem k tomu, že ČR je členským státem EU, je pozice vůči třetím stranám v rámci EU koordinována. Tyto koordinace během zasedání v Paříži probíhají každodenně a zástupci ČR se jich aktivně účastní. Mandát pro toto mezinárodní vyjednávání byl schválen Radou ministrů pro životní prostředí dne 18. 9. 2015. Delegace ČR bude tedy postupovat v souladu s přijatým mandátem na úrovni EU a současně bude postupovat v souladu s vládou schválenými zásadami pro postup delegace při vyjednávání nové smlouvy o ochraně klimatu po roce 2020.

K textu, který jste nám zaslal, posílám stručné stanovisko, resp. komentáře. K části o uhlíkové dani se jedná o stručné poznámky, rozhodně nejde o vyčerpávající výčet všech negativ a překážek konceptu. V uvedené záležitosti se, prosím, obraťte na kolegu Ing. Lukáše Minaříka, který stanovisko připravil.

Se srdečným pozdravem

K. Suchá

Vážený pane Minaříku,

Předně bychom Vám chtěli poděkovat za vypracování stanoviska. Ceníme si každého, byť nesouhlasného, názoru, jedině tak může probíhat kritická diskuse vedoucí k cíli. Naše reakce na vaše výhrady jsou kurzívou.

Stanovisko k textu „Čekání na nízkouhlíkovou ekonomiku“ od Jiřího Svobody a Jindřišky Svobodové

K provozní podpoře obnovitelných zdrojů energie

Tvrzení týkající se provozní podpory obnovitelných zdrojů energie (dále jen „OZE“) v České republice jsou nesprávná. Označení podpory OZE v letech 2006 až 2012 za neuvážené je nekorektní, protože z hlediska finančního je problematická pouze podpora fotovoltaických elektráren (dále jen „FVE“) uvedených do provozu v letech 2009 a (spíše) 2010.

Při vzniku zákona v roce 2005 byly známy ceny OZE technologií a bylo zřejmé, že všechny druhy OZE budou muset být společností dotovány. Zákon nestanovil žádný limit podpory výstavby OZE

a klidně se mohlo stát, že během několika let by činily závazky společnosti vůči provozovatelům OZE i několik bilionů Kč. Zároveň mohlo dojít i k významnému snížení energetické bezpečnosti. Proto lze podporu OZE považovat za neuváženou, neboť primárně hleděla na zájmy provozovatelů OZE a nijak se neohlížela na v tomto případě zcela bezbrannou společnost. Za neuváženou lze podporu označit i kvůli faktu, že čím méně vhodný druh OZE byl využit, tím větší podporu získal a tedy tím více se na něm dalo „vydělat“.

Dále je nesprávné tvrzení, že podpora byla prováděna v rozporu se zákonem. Podpora dle zákona 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, byla nastavena tak, aby bylo pro jednotlivé druhy a kategorie OZE dosaženo patnáctileté doby návratnosti. V souladu s běžnými zvyklostmi a ustálenými ekonomickými principy byla uvažována diskontovaná doba návratnosti, která zahrnuje i tzv. časovou hodnotu peněz.

*Zde si dovolíme opravit Vaše tvrzení. Zákon hovoří o patnáctileté **době návratnosti investic**, přičemž **doba návratnosti investic** je jednoznačný ekonomický termín s významem doby **prosté návratnosti investic** v angličtině nazývaný jako *payback period*. Naše tvrzení o rozporu se zákonem vyplývá z přesvědčení, že jednoznačný ekonomický termín užitý v zákoně nelze vykládat jakkoliv alternativně (jak to děláte Vy), byť se taková alternativa může jevit v souladu s běžnými zvyklostmi a ustálenými ekonomickými principy.*

I pokud by byla v zákoně uvažována diskontovaná návratnost, byla by podpora nastavena opět protizákonně. Podpora byla totiž počítána podle §4 bodu 1. vyhlášky č. 475/2005 jako diskontovaná návratnost za předpokládanou dobu životnosti provozovny, což je obecně doba jiná (vyšší), než 15 let.

ERÚ stanovil podporu jiným způsobem, než stanovuje zákon, porušil tím naši ústavu v čl. 2 bodu 3. Minimálně je tu důvodné podezření, že vedení ERÚ zneužilo své pravomoci a způsobilo tím společnosti škodu obrovského (stamiliardového) rozsahu.

Tento postup je běžný pro ekonomické hodnocení investic, jejichž doba životnosti přesahuje jeden rok. Zohledňuje totiž skutečnost, že investor mohl své prostředky místo do hodnocené investice (v tomto případě do elektrárny využívající OZE) vložit do bezrizikové investice (např. státní dluhopisy stabilní ekonomiky) a dále zohledňuje i míru tržního rizika hodnocené investice.

Vaše vysvětlení ale nezavdává důvod k porušení zákona při stanovení výše podpory. Jakoby souhlasíte, že zákony a ústavu lze porušovat, protože je někdo přesvědčen, že to pomůže splnění

nějakého indikativního (= nezávazného, oznamovacího) cíle. Pokud investor do OZE vybudoval provozovnu s výrazně lepšími technickými a ekonomickými parametry, než jak stanovovala Příloha 3 vyhlášky č. 475/2005 Sb., mohl dosáhnout nadstandardních zisků i při podpoře vycházející z patnáctileté doby prosté návratnosti investic, jak to stanovil zákon. Toto byla přirozená pojistka proti překotnému budování OZE, protože se dalo očekávat, že takových případů bude jen přiměřeně mnoho. Třeba v Německu to takto fungovalo dobře (tam se vycházelo striktně z patnáctileté doby prosté návratnosti). Bohužel chybné provádění zákona tehdejšími vedením ERÚ tuto pojistku „odstranilo“

Naopak podpora dle zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, je prováděna s cílem dosažení patnáctileté doby návratnosti, takže není zohledněna časová hodnota peněz. Provozovateli zdroje z OZE je tak zaručena návratnost finančních prostředků pouze do výše investičních a provozních nákladů, bez rizikové prémie či přiměřeného zisku.

Sám vidíte, že i takto nastavená podpora stačí, zájem o budování OZE je přiměřený. Pokud si ale někdo postaví elektrárnu se špatnými technicko-ekonomickými parametry, nemá zaručeno ani to, co uvádíte. Vaše tvrzení je velmi nepřesné.

Nárůst nákladů provozní podpory OZE pak byl způsoben zákonem danou nemožností snížení výkupních cen elektřiny pro nové zdroje meziročně o více, jak 5 %. Společně s rychlým rozvojem technologie FVE tak došlo k nepředpokládanému nárůstu instalovaného výkonu, výroby elektřiny z FVE a tedy i vícenákladů podpory.

Je zajímavé, že zákonem daná nemožnost snížení výkupních cen elektřiny pro nové zdroje meziročně o více jak 5 % byla zohledněna, ale zákonem daný požadavek patnáctileté doby návratnosti investice dodržován být nemusel. Z čeho podle Vás vyplynulo nadřazení jednoho ustanovení zákona nad jiným právě způsobem, že z toho profitovaly zájmové skupiny na úkor obrovských ztrát společnosti (prakticky všech občanů)? Opět zde nacházíme kolizi s naší ústavou v čl. 2 bodu 3 (Státní moc slouží všem občanům...).

K jaderným elektrárnám

Ačkoliv jsou jaderné elektrárny (dále jen „JE“) bezemisním zdrojem s nejnižšími výrobními

náklady (provozní náklady + anuitní část investičních nákladů, vztažené na jednotku vyrobené energie), jejich rozsáhlý rozvoj, jak je naznačen v textu, je obtížný a téměř jistě nereálný.

Těší nás, že JE považujete za nejlevnější bezemisní zdroj. Proto se divíme, proč si myslíte, že jejich rozsáhlý rozvoj je obtížný a téměř jistě nereálný.

Snížení investičních nákladů JE nelze očekávat ani v případě jejich rozsáhlejšího rozvoje a tedy stoupající poptávce po výstavbě JE. Konkurence mezi dodavateli kompletních JE je minimální (Westinghouse, Rosatom, Areva), takže nelze očekávat tlak na snižování investičních nákladů. Jejich výše je mimo jiné dána vysokou materiálovou a energetickou náročností výstavby (v absolutních hodnotách), taktéž jsou ovlivněny vysokými (a stále rostoucími) požadavky na bezpečnost.

Dnešní dodavatelé kompletních JE jsou existující politikou rozvinutých států odsouzeni k živoření a nezbyvá jim než každou získanou zakázku předražovat. Stoupající poptávkou by narostla sériovost – to je významný faktor snižující cenu – a mohli by vzniknout další dodavatelé kompletních JE. Jak je to ale s výší materiálové a energetické náročností výstavby v relativních hodnotách, které jsou v tomto případě směrodatné? Vaše tvrzení zdaleka nepokrývají celý problém ekonomiky JE a lze je považovat za účelově namířená proti rozvoji JE.

Optimální podíl JE v mixu výroby elektřiny je individuální záležitostí každé země, neboť je dán mimo jiné strukturou spotřeby elektřiny dle sektorů a v čase, tedy diagramem zatížení v elektrizační soustavě (dále jen „ES“).

Pokud by byl optimální podíl nějakého zdroje posuzován pouze podle diagramu zatížení ES, neměly by žádné bezemisní zdroje nárok na významné uplatnění, protože jejich výkon je obtížně regulovatelný. Chceme-li přechod na bezemisní energetiku, musíme požadavky na regulaci zdrojů upozadit a přijmout dodatečná opatření pro harmonizaci výroby a spotřeby, jak popisujeme v článku.

Jen nápad: pokud by byly k jednomu jadernému bloku připojeny 3 turbogenerátory, mohl by být výkon tohoto bloku regulován tak, že bude dodávat páru do jednoho, dvou nebo tří turbogenerátorů, přičemž tlak ani teplota v reaktoru by se nezměnily – nedocházelo by k únavě materiálu reaktoru.

Např. při současné podobě diagramu zatížení ES ČR by zvýšení podílu výroby elektřiny z JE na dvojnásobek (cca 70 %) znamenalo, že plný výkon všech JE (8000 MW) by překonával spotřebu v ES ČR po plných 71 % roku (bez započítání odstávek na výměnu paliva JE). Přitom výkon 6000 MW by spotřebu v ES ČR překonával pouze po 15 % roku a výkon 4000 MW je po celý rok nižší, než spotřeba v ES ČR. Výrazně vyšší podíl JE v mixu tak není beze změny diagramu zatížení ES, např. prostřednictvím rozvoje elektromobility či naopak rozvoje úspor, realistický.

S opatřeními vedoucími ke změně diagramu zatížení ES se ale počítá a vyrovnat se se začleněním JE je mnohem jednodušší, než se začleněním mnoha na počasí závislých OZE. To v článku podrobně vysvětlujeme.

K uhlíkové dani

Ačkoliv se koncept všeobecné uhlíkové daně může zdát lákavý, jednoduchý a nejsprávnější, inherentně má vlastnosti a obsahuje chyby, které jeho realizaci vylučují s pravděpodobností hraničící s jistotou.

Bohužel jste na žádné chyby konceptu vylučující realizaci nepoukázal.

- Daň by měla nahradit podpory a poplatky, které jsou považovány za tržní distorze. Samotná daň by však byla regulatorním, netržním, zásahem.

S tímto tvrzením souhlasíme. Pokud si trh správnou cestu sám nenajde, fungování trhu je třeba usměrňovat politickými rozhodnutími ve prospěch požadavků společnosti. Nejsprávnější způsob je systémová regulace trhu bez jeho poškozování (distorzí), což splňuje zavedení uhlíkové daně. Svou poznámkou koncept uhlíkové daně vlastně chválíte.

- Výše daně by musela být stanovena tak, aby byla motivační a zároveň nebyla pro určitá odvětví lidské činnosti likvidační. Tyto dvě hodnoty se však mohou vylučovat, kdy motivační hodnota bude vyšší než hraniční hodnota ekonomické únosnosti.

Nízkouhlíková ekonomika přece musí dotčená odvětví lidské činnosti (např. těžbu fosilních paliv) téměř zlikvidovat a nahradit je jinými odvětvími, uspokojujícími lidské potřeby stejně dobře nebo i lépe. Ekonomika zdaleka není tak citlivá, jak předpokládáte. Ekonomiky se dokáží bez velkých potíží vyrovnat např. s velmi rychlými změnami cen ropy. To je proto, že to postihne všechny

vzájemně konkurující subjekty současně v přibližně stejné míře. Uhlíková daň by nabíhala pomalu s plánem jejího růstu známým na několik let dopředu, současně by se ekonomice i trhu ulevovalo jinými způsoby popsány v článku.

Z čeho jste vyvodil, že uhlíková daň má nějakou prahovou hodnotu, až od které začne působit? Naopak, již samo povědomí, že za něco vysokouhlíkového odvádím státu víc než za něco jiného nízkouhlíkového, může správně motivovat už od velmi nízké úrovně uhlíkové daně. Lidé neradi státu platí. Vaše poznámka je tedy ryze spekulativní.

- Aby se zabránilo přesunu spotřeby fosilních paliv do zemí s nižší daní, musela by být celosvětově jednotná, což by však zřejmě mělo za následek prohloubení energetické chudoby v nízkopříjmových ekonomikách v důsledku tlaku „bohatších“ zemí.

Ano, uhlíková daň by měla být na celém světě stejná. Měla by ale vytvořit tok peněz z bohatých zemí do chudých, neboť alespoň část vybrané uhlíkové daně by měla být rozdělována „na hlavu“. Lze předpokládat, že rozvojové země téměř úplně vynechají fosilní éru a právě příjmy z uhlíkové daně umožní lepší přístup k bezemisní energii. Nelze klást rovnítko mezi energetickou chudobou a nedostupností fosilních paliv.

- Zavedení daně by mělo velmi výrazný a velmi komplexní dopad na celou ekonomiku, který není možné zredukovat na pouhý předpoklad zvýšeného příjmu státních rozpočtů.

Ano, výrazný a komplexní dopad na celou ekonomiku, tj. její transformace na bezemisní, je očekávána a žádoucí. O to přece v první řadě jde. Nevíme, jak jste přišel na zvýšení příjmů státních rozpočtů? My předpokládáme, že se v součtu příjmy (uhlíková daň plus další odvody) naopak sníží, protože nebude třeba dotovat nízkouhlíková opatření.

- Místo postupného přechodu k nízkouhlíkovému hospodářství by daň mohla způsobit skokové odstavení některých provozů, např. zdrojů tepla v soustavách zásobování tepelnou energií či tepelných elektráren. Případné udržení těchto provozů v chodu po nezbytně nutnou dobu by si pak vyžádalo významné kompenzace ze strany státu.

Každá tepelná elektrárna musí jednou skončit, pokud se její provoz stane dlouhodobě ztrátovým. Uhlíková daň toto pouze urychlí. Centrální zásobování teplem je zjevně neslučitelné s kvalitním zateplením domů (to je nevyhnutelný stav v blízké budoucnosti). Tady již konflikt, coby dědictví let minulých, existuje a uhlíková daň dává šanci řešení tohoto konfliktu urychlit. V každém případě

toto bude bolet, ať uhlíková daň bude, či nebude.

- *Daň by výrazně dopadla na nízkopříjmové skupiny obyvatelstva, které bez dotací nedisponují prostředky na pořízení a/či provoz nízkoemisního zdroje tepla či např. vozidla.*

Současné dotace jdou spíše vysoko a středně příjmovým skupinám. Nízkopříjmové skupiny mají v drtivé většině případů značně podprůměrnou uhlíkovou stopu. Přídělem části uhlíkové daně „na hlavu“ si tedy finančně polepší a nízkoemisní zdroje se pro ně stanou naopak dostupnější. Pokud uvažujeme nízkopříjmového jedince s nadprůměrnou uhlíkovou stopou, bude se mít ještě hůře, o to větší bude mít zájem s tím něco udělat. Takovým výjimečným případům lze jistě nějak selektivně pomoci, aby svou uhlíkovou stopu výrazně snížili a dostali se do „normálu“. To však jistě nebude tak drahé jako existující dotační programy.

Byl na nízkopříjmové skupiny brán ohled při zavádění podpory OZE?

Na závěr nám dovoluete zopakovat díky, že jsme se mohli seznámit s názory a postoji pracovníka MŽP, které pravděpodobně reprezentují názory a postoje podstatné části zaměstnanců MŽP i jiných ministerstev. Velmi bychom ocenili, kdybychom v započaté věcné diskusi dále pokračovali a podařilo se nám na základě racionálních argumentů dojít, alespoň v některých otázkách, ke konsensu.

Očekáváme, že s problematikou vysoce pravděpodobné nezákonnosti podpory OZE seznámíte své nadřízené a ti se aktivně zapojí do řešení tohoto problému.

Jiří a Jindřiška Svobodovi

Dopis na Ministerstvo životního prostředí

Vážený pane Zámyslický

Podle pokynu paní Suché si Vám touto oficiální cestou dovoluujeme znovu poslat náš článek (Příloha 1), v němž shrnujeme své názory a doporučení, jak efektivně postupovat při přechodu na celosvětovou nízkouhlíkovou ekonomiku z důvodu nutnosti ochrany klimatu. Znovu též přikládáme naši reakci na komentáře pana Minaříka k našemu článku (Příloha 2), ze které vyplývají upřesnění některých našich názorů.

Velmi bychom ocenili, kdybychom tímto způsobem získali oficiální stanovisko MŽP ke všem podstatným aspektům rozebraným v článku, z něhož jasně vyplýne, s čím s námi souhlasíte a s čím nesouhlasíte (prosíme, uveďte důvody nesouhlasu).

Bohužel, výsledky pařížské klimatické konference nás velmi zklamaly, protože si myslíme si, že zavadaly důvod pouze pokračovat již zaběhnutých neefektivních postupech a dojde k další ztrátě velmi drahocenného času a neúčelnému vynaložení obrovského množství veřejných prostředků. V souvislosti s tím jsme přesvědčeni, že náš pohled „zvenčí“ může být užitečný. V žádném případě si nechceme nárokovat patent na rozum, jde nám hlavně o zahájení věcného dialogu s kompetentním partnerem.

S přátelským pozdravem

Jiří a Jindřiška Svobodovi